

Zorbalığa Seyirci Ortaokul Öğrencilerinin Müdahale Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Investigation of the Intervention Levels of Bullying Bystander Secondary School Students in Terms of Some Demographic Variables

Neşe Kurt Demirbaş^{ID}

Öz. Bu çalışmada Ankara'da bir ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi ve algıladıkları başarı düzeylerine göre zorbalığa seyirci müdahale düzeylerinde fark olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmaya 181 kız, 149 erkek olmak üzere toplam 330 öğrenci katılmıştır. Veriler Kişisel Bilgi Formu ve Zorbalıkta Seyirci Müdahale Ölçeği ile toplanmış olup toplanan veriler, ikili gruplarda t testi, üç ve daha fazla gruplarda ise tek yönlü ve üç yönlü varyans analizi (ANOVA) yoluyla analiz edilmiştir. Çoklu gruplarda farkın anlamlılığı Tukey testi ile analiz edilmiştir. Sonuçlar öğrencilerin zorbalığa seyirci müdahale düzeylerinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre zorbalığa seyirci müdahale düzeylerinin yüksek olduğunu; sınıf düzeylerinde de 8. sınıf öğrencilerinin en düşük müdahale düzeyine sahip olduğunu; algılanan başarı düzey değişkeni açısından ise anlamlı fark olmadığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Zorbalık, Zorbalığa seyirci, Zorbalıkta Seyirci Müdahale Ölçeği

Abstract. In this study, it is examined whether there is a difference in the bystander intervention to bullying according to gender, grade levels and perceived success levels of students studying in a secondary school in Ankara. The sample of the study was consisted of 181 female and 149 male in total 330 students. Data was collected by the Bystander Intervention in Bullying Inventory and analyzed by using t test and one-way and three analysis of variance (ANOVA). The source of significant difference in the multiple groups was analyzed by Tukey test. The results of t-test and ANOVA indicate that students' bullying Bystander intervention levels are higher than that of female students compared to male students; 8th grade students have the lowest level of intervention at grade levels and do not differ significantly in terms of perceived success level variable.

Keywords. Bullying, Bystander, Bystander Intervention in Bullying Scale

Neşe Kurt Demirbaş
MEB
e-mail: nesekurt87@hotmail.com

Geliş/Received: 28 Ocak 2020/28 January 2020
Düzeltilme/Revision: 20 Kasım 2020/20 November 2020
Kabul/Accepted: 23 Kasım 2020/23 November 2020

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

Eğitimin en önemli işlevleri arasında tüm öğrencileri insanlarla ilişkilerinde sağlıklı iletişim kurabilen ve yaşama-topluma katkı sağlayan bireyler olarak hazırlamak bulunmaktadır (Kurt Demirbaş, 2020). Eğitim-öğretim sürecinde istenilen davranışların yanı sıra istenilmeyen bazı davranışlarında kazanıldığı görülmektedir. Bu istenilmeyen davranışlardan bazıları ise şiddet, madde kullanımı, Vandalizm ve zorbalık olarak yer almaktadır. Bu istenilmeyen davranışlar arasında zorbalık oldukça önemli bir yer almaktadır (Midgett, Doumas ve Trull, 2017; Olweus, 1997; Smith, Pepler ve Rigby, 2004).

Özellikle hem dünyada hem de ülkemizde zorbalık olaylarının arttığı görülmektedir. Zorbalığın tanımına bakıldığında diğer türevlerinden şiddet ve saldırganlıktan ayrılan önemli ölçütler yer almaktadır. Zorbalık üzerine çok sayıda araştırma yapmış olan Olweus (1993) hem grup zorbalığını hem de tek bir kişi tarafından yapılan zorbalığı, bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz bir öğrenciye kasıtlı olarak ve tekrar eden biçimde olumsuz eylemlerde bulunması olarak tanımlamaktadır. Bu yönüyle bir davranışın zorbalık olarak tanımlanabilmesi için üç temel koşul ortaya çıkmaktadır. Bunlar; (i) bireye kasıtlı zarar vermeyi amaçlayan bir davranışın olması, (ii) zarar verici davranışların belirli bir süre devam etmesi, (iii) zorbalık ile zorbalığa uğrayan/kurbanlar arasında kesin bir güç dengesizliğinin bulunması olarak belirtilmektedir. Bu üç koşul ele alındığında sadece bir kere yapılan saldırganca davranışların ve eşit güçteki bireylerin çatışmalarının ya da şiddetin zorbalık olarak nitelendirilemeyeceği görülmektedir. Bu üç koşulun bir arada olması durumunda o davranışın zorbaca bir davranış olduğu kabul edilmektedir. Rigby (1999) ise zorbalığı, güçlü bireyler tarafından daha az güçlü olduğu düşünülen bireye uygulanan, tekrar eden psikolojik ya da fiziksel eziyet şeklinde tanımlamıştır. Ülkemizde ise Pişkin (2002) okullardaki şiddetin bir yansıması olan okul zorbalığını “yaşça daha büyük ya da fiziksel olarak daha güçlü olan öğrencilerin kendilerinden daha güçsüz olan çocukları hırpalaması, eziyet etmesi ve rahatsız etmesi” olarak tanımlamaktadır. Farklı araştırmacılar (Dupper, 2013; Harris ve Petrie, 2003) tarafından da benzer tanımların yapıldığı görülmektedir. Özetle zorbalık yukarıda sayılan üç koşulun gerçekleşmesi sonucunda zarar verme amacı taşıyan tüm davranışları kapsamaktadır. Bu davranışlar kimi zaman fiziksel kimi zaman psikolojik kimi zaman ise ilişkisel olarak değerlendirilmektedir.

Zorbalık olaylarının artması ile birlikte öğrencilerin kişisel, sosyal, duyuşsal, bilişsel ve psiko-motor alanlarındaki gelişim süreçleri üzerinde olumsuz etkisinin fark edilmesi ve önlenmesi gerektiği yönünde oluşan yaygın kanı okullarda bir takım uygulamaları, çalışmaları beraberinde getirmiştir. Bu çalışmaların başında zorbayı durdurmak veya zorbalığı önlemek (Takış, 2007; Türktan, 2013) ya da kurbanı başa çıkma becerisi kazandırmak (Ayas, 2008) ya da zorbalık sürecinde etkin rol alan zorbalığa seyircilere müdahale becerisi kazandırmak (Kurt Demirbaş, 2020) önemli başlıklar arasında yer almaktadır. Yukarıda belirtilen zorbalık olaylarında etkili olan bu kanılar araştırmalara yansımış ve bu araştırmaların bulguları bu kanılara destek oluşturmuştur. PISA-2018 verilerine bakıldığında her beş öğrenciden birinin akran zorbalığına maruz kaldığı sonuçlarına ulaşılmaktadır. Aynı zamanda dikkat çekici bulgularından birisi ayda en az birkaç kez akran zorbalığına maruz kaldığını söyleyen öğrencilerin %19 gibi bir oranı ortaya koyuyor olmasıdır. Benzer şekilde Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Österman ve Kaukiainen (1996) öğrencilerin yaklaşık olarak %70'inin farklı roller üstlenerek zorbalığa katıldıklarını belirtmektedirler. Bu veriler göstermektedir ki okullarda yaşanan zorbalık olayları hiç de göz ardı edilmemesi gereken önemli konuların başında gelmektedir. Özellikle zorbalık olayları ile ilgili yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde zorbalık olaylarının eğitim-öğretim kademelerinin tamamında görüldüğü bilinmektedir. Ancak diğer öğretim kademelerine kıyasla ortaokul döneminde daha yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Ortaokul döneminde diğer kademelere göre daha yaygın görülmesinin nedenleri arasında bu yaş döneminde (10 ile 15 yaş) yer alan öğrencilerin ergenlik döneminin başında zorlu bir süreç geçirmeleri ve kimlik kazanma çabalarının en yüksek olduğu dönemde bulunmaları olarak değerlendirilmektedir (Cole, Cornell ve Sheras, 2006; Çankaya, 2011; Harris ve Petrie, 2013; Jenkins, Demaray, Fredrick ve Summers, 2016).

Özetle zorbalık olaylarında yer alan tüm zorbalık rolleri oldukça önemli özelliklere ya da sorumluluklara sahip olup bir grup süreci olarak değerlendirilmektedir (Ergül, 2009). Bu grup sürecinde zorba, kurban, hem zorba hem kurban ve seyirciler yer almaktadır. Türkiye'de zorbalık ile ilgili birçok çalışmanın varlığı bilinmektedir. Özellikle son yıllarda yapılan bu çalışmalara bakıldığında sadece zorbaya ya da kurbanı yönelik çalışmalar olduğu ya da hem zorba hem de kurban rolünü üstlenmiş bireylere odaklanıldığı görülmektedir (Örn. Gökaya, 2015; Eşici, 2013; Türktan, 2013).

Ancak zorbalık olaylarında Midgett vd. (2017) öğrencilerin % 60'ının, Evans (2015) ise %80 ile %90'ının seyirci rolünde olduklarını ancak eğer müdahale ederlerse kendilerinin de risk altına girme olasılıklarının artması ve bunun sonucunda kendilerinin de kurban olabileceği endişesi ile seyirci rolündeki bireylerin zorbalığa ya da zorbaca davranışlara müdahale etmekten kaçındıklarını belirtmektedirler.

Zorbalık ile ilgili yapılan çalışmalarda (Ör., Coloroso, 2003; Olweus, 1993; Rigby, 2002; Sullivan, Clearly ve Sullivan, 2004) seyirciler, zorbalık eylemlerinde seyirci rolünü üstlenen hem zorba ile hem de kurban ile arkadaş olabilen ancak zorbalığı durdurmada pasif konumda olan bireyler olarak değerlendirilmektedir. Sullivan vd. (2004), zorbalık eylemlerinde seyircilerin sahip olduğu rollerin zorba ve kurbanın rollerinden çok daha fazla olduğunu belirtmektedirler. Polanin vd. (2012) benzer şekilde seyircilerin, çeşitli zorbalık olaylarında zorba ya da kurban olarak senaryoya dâhil olmadıklarını ancak etkisinin azımsanmayacak kadar büyük olduğundan söz etmektedirler. Bu bağlamda zorbalık eylemlerinde seyircilerin etkisi azımsanmayacak kadar fazla olduğu gibi alınacak önlemlerin belirlenmesinde de seyircilerin etkilerinin incelenmesi yol gösterici olacaktır.

Özellikle okullarda sıklıkla karşılaşılan zorbalık olaylarında yaşıtlarından farklı davranarak reddedilen, zarar gören birinin yanında yer almak cesaret ve güç istemektedir. Çünkü bu durum müdahale etmeye çalışan bireyi de riske atabilmektedir. Hatta yeteri kadar güçlü değilse sıradaki kurban adayı kendisi bile olabilmektedir. Özellikle de fiziksel olarak yeterli güce sahip değilse kendilerinin de kurban olabileceği korkusunu yaşamaktadırlar. Bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda zorbaca davranışlardan seyirciler de olumsuz etkilenebilmektedirler. Yaşanılan bu olumsuzluklar özellikle kızgınlık, intikam, çaresizlik gibi duyguların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Çayırdağ, 2006; Jenkins ve Nickerson, 2017). Benzer şekilde Coloroso (2003), zorbalıkta en az aktif rol oynayan bireyler olan seyircilerin, müdahale etmekten kaçınırsalar da zorbalıkta önemli rollere sahip olduklarını belirtmektedir. Evans (2015) seyircilerin davranışını ve kurbanların başa çıkma yöntemlerini ele aldığı çalışmasında ilkökul, ortaokul ve liselerde yaşanan zorbalık olaylarında %80 ile %90 oranında seyircilerin yer aldığını ifade etmiştir. Ancak zorbalık sürecinde müdahale etmekten kaçındıkları görülmektedir. Müdahale etmekten kaçınmalarının sebepleri ise incinme korkusu, zorbalar için yeni bir hedef olma korkusu, durumu daha da kötüleştirme düşüncesi ve ne yapacağını bilememek

şeklinde gösterilebilir. Özetle, bu nedenlerden dolayı seyircilere müdahale etme becerisi kazandırmak; zorbalığın farkına varma, bunun bir parçası olmayı reddetme, etkili bir şekilde zorbalığı engelleme ve uygun otoritelere bildirme sorumluluğunu kabul etme önemli ve iyi birer başlangıç noktaları olarak değerlendirilmektedir (Padgett ve Notar, 2013).

Zorbalığa seyirci olan bireylerin müdahale etmekten, sorumluluk almaktan kaçınmaları ise birçok etken (öz yeterlik inancı, empati, arkadaşlık ilişkisi, seyirci sayısı, tehlike düzeyi, korku, kaygı) ile açıklanmaktadır (Jenkins ve Nickerson, 2019; Kingston, 2008; Pozzoli ve Gini, 2012; Salmivalli ve Voeten, 2004). Özellikle bu çalışmada ele alınan değişkenlerden cinsiyetin ise zorbalık olaylarında bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda etkili olduğu görülmektedir (Fluke, 2016). Her iki cinsiyet de zorbalık olaylarında etkili rollere sahiptir ancak kadın seyircilerin erkeklere göre daha fazla müdahale etme girişiminde buldukları sonuçlarına ulaşılmıştır (Pozzoli ve Gini, 2013). Beckford (2015) çalışmasında da benzer şekilde kızların kurban ile daha fazla empati kurmasından kaynaklı olarak müdahale girişiminde bulunduğunu belirtmektedir. Sınıf düzeyi değişkeni ele alındığında ise en çok ortaokul öğrencilerinde zorbalık olaylarına rastlanmaktadır (Porter ve Smith-Adcock, 2011; Rigby, 2002).

Zorbalığa seyirci öğrenciler yukarıda sayılan nedenlerden kaynaklı olarak müdahale girişiminde bulunmamakta, zorbalık olaylarına karşı sessiz kalmaktadır. Özellikle zorbalığa seyirci olan öğrencilerin hem psikolojik hem de demografik özelliklerinin belirlenmesinin bu öğrencilere uygun müdahale becerisi kazandırılması açısından etkili olacağı düşünülmektedir. Zorbalığa seyirci olan öğrencilerin sınıf düzeyleri, cinsiyet ve başarı düzeyleri gibi demografik değişkenlerinin ele alınması ile grubun özelliklerinin daha net anlaşılacağı ve öğrencilere uygun müdahale becerilerinin geliştirilebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle mevcut çalışma zorbalık olaylarının en yoğun yaşandığı ortaokullarda zorbalığa seyirci olan öğrencilerin zorbalığa müdahale düzeylerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin sınıf düzeyi, cinsiyet ve algıladıkları başarı düzeyleri değişkenleri açısından zorbalığa seyirci müdahale düzeylerinde fark olup olmadığı incelenmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışmada, Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Betimsel çalışmalar, ilişkiyi ya da farkı merak etmeyen, neyin ne olduğunu saptamaya dönük çalışmalardır (Erkuş, 2017). Aşağıda çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizine yer verilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, seçkisiz olmayan örnekleme tekniklerinden uygun örnekleme ile seçilen, 2019-2020 Eğitim-Öğretim döneminde Ankara ili Sincan ilçesinde öğrenim gören 181 kız ve 149 erkek olmak üzere toplam 330 ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır.

Bu öğrencilerin demografik özellikleri ise Tablo 1’de verilmiştir.

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kız	181	54.8
	Erkek	149	45.2
Sınıf	5	87	26.4
	6	60	18.2
	7	101	30.6
	8	82	24.8
Algılanan başarı düzeyi	Düşük	30	9.1
	Orta	203	61.5
	Yüksek	97	29.4
Toplam		330	100

Tablo 1’e göre araştırmaya katılan öğrencilerin 87’si 5. sınıf (%26.4), 60’ı 6. sınıf (%18.2), 101’i 7. sınıf (%30.2), 82’si 8. sınıf (%24.8) olarak sınıflandırılmıştır. Ayrıca algıladıkları başarı düzeyini 203 öğrencinin (%61.5) orta düzey olarak belirttiği görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu. Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu'nda, araştırmaya katılan bireylerin cinsiyetleri, sınıf düzeyleri, algıladıkları başarı düzeylerine yönelik bilgileri elde etmeye ilişkin sorular bulunmaktadır. Özellikle algılanan başarı düzeyini belirlemeye yönelik hazırlanan soru maddesi (Okul başarınızı değerlendirdiğinizde kendinizi nasıl görüyorsunuz?) için öğrencilere herhangi sayısal bir değerlendirmede bulunulmamış olup kendilerini nasıl algıladıklarını, “düşük-orta-yüksek” ifadeleri ile belirtilen kategorilerden seçmeleri istenilmiştir.

Zorbalıkta Seyirci Müdahale Ölçeği (ZSMÖ). Jenkins ve Nickerson (2019) tarafından bireylerin zorbalığa seyirci müdahale düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilen Kurt Demirbaş ve Öztemel (2019) tarafından Türkçe uyarlama çalışması yapılan ZSMÖ beş alt boyut ve 16 maddeden oluşmaktadır. Modelde (i) olayı fark etmek, (ii) olayı acil yardım olarak yorumlamak, (iii) yardım etme sorumluluğunu kabul etmek, (iv) nasıl müdahale edileceğine karar vermek aşamaları üçer madde ile son aşama olan (v) müdahale kararını uygulamak ise dört madde ile temsil edilmektedir. Ölçek “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” arasında cevaplanan 5'li Likert tipi derecelendirme şeklindedir. Ölçekten hem toplam puan hem de aşamalara ilişkin puanlar hesaplanabilmekte ve ölçekten alınan yüksek puanlar zorbalığa seyirci müdahalesinde yüksek katılım gösterdiği anlamına gelmektedir.

Zorbalık modelinde Seyirci Müdahalesi için model uyum indeksleri, beklenen beş faktörlü yapının uygun olduğunu göstermiştir: $\chi^2 = 73.56$, $p < .001$, göreceli $\chi^2/sd = 1.846$, CFI = .969, RMSEA = .053. Uyum indekslerine ilişkin tüm katsayılar anlamlı ve pozitif yönde bulunmuştur. Cronbach alfa katsayıları sırasıyla Acil, Yorum, Kabul Et, Müdahale Yollarını Bilme ve Müdahale Kararlarını Uygulama alt ölçekleri için .87, .77, .82, .85 ve .84'dür ve yakınsak geçerlilik için kanıt oluşturulmuştur (Jenkins ve Nickerson, 2019). Sonraki çalışmalarda tüm alt ölçekler için yüksek iç tutarlılık katsayıları ($> .77$) bulunmuştur (Jenkins ve Nickerson, 2019).

Kurt Demirbaş ve Öztemel (2019) tarafından Türkçe uyarlama çalışması yapılan ZSMÖ orijinalinde olduğu gibi beş alt boyut ve 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte model uyum indeksleri hem birinci düzey hem de ikinci düzey için beklenen beş faktörlü yapının uygun olduğunu göstermiştir: Birinci düzey için χ^2/sd değerinin 1.927, RMSEA=.051, CFI=.957, TLI= .945; İkinci

---

düzyer için χ^2/sd değerinin 2.230 olduğu görülmektedir. Aynı zamanda da RMSEA=. 058, CFI=.939, TLI= .927 olduğu görülmektedir. Güvenirlik alışmaları kapsamında ölçeğin tümüne ilişkin Cronbach alfa katsayısı $a= .88$; fark etme alt ölçeği için $a= .60$; yorumlama alt ölçeği için $a= .78$; kabul etme alt ölçeği için $a= .67$; bilme/karar verme alt ölçeği için $a= .75$ ve müdahale etme alt ölçeği için $a= .78$ olarak bulunmuştur.

İşlem

Uygulamanın yapılacağı okul belirlendikten sonra araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ve ZSMÖ ölme araçlarının yer aldığı uygulama formu, katılımcılara araştırmanın amacı ve gönüllülük esası hakkında bilgi verilerek, sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Uygulama ortalama 10-15 dakika arasında tamamlanmıştır. Ölme araçları bizzat araştırmacı tarafından uygulanmış olup toplamda 347 öğrenciye ulaşılmıştır. Ancak çalışmaya dâhil edilemeyecek durumdaki 17 form araştırma dışında bırakılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada zorbalığa seyirci müdahale puanları ortalamalarının cinsiyete (kız ve erkek) göre karşılaştırılmasında ortalamalar arası farkın anlamlı düzeyde olup olmadığını incelemek için bağımsız gruplara uygulanan “t” testi kullanılmıştır. Zorbalığa seyirci müdahale puanları ortalamalarının sınıf (5, 6, 7 ve 8. sınıf) düzeyleri ve algılanan başarı düzeyine (düşük, orta ve yüksek) göre karşılaştırılmasında “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)” ve cinsiyet, sınıf ve başarı düzeyinin zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanları üzerindeki ortak etkisini belirlemek amacıyla “Üç Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)”; gruplar arası farkın kaynağını belirlemek üzere Tukey Testi kullanılmıştır. Bu analizler SPSS 21.0 paket program kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgular sunulmuştur.

Cinsiyet değişkenine ilişkin bulgular ve yorumu

Öğrencilerin, zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t-testi Tablo-2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	n	X_{ort}	sd	t	p	d
Zorbalığa	Kız	181	63.34	328	3.65	.02	0.39
Seyirci	Erkek	149	59.23				
Müdahale							
Toplam							

Erkek ve kız öğrencilerin zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanlarını kıyaslamak için bağımsız örneklem t-testi gerçekleştirilmiştir. Yapılan testin sonuçlarına göre kızlardan ($X_{ort} = 63,34$) ve erkeklerden ($X_{ort} = 59,23$; $t(328) = 3,65$, $p = 0,02$, $d = 0,39$) elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde zorbalığa seyirci müdahale düzeyine sahip oldukları söylenilebilir. Etki büyüklüğü değerleri Cohen (1988) tarafından önerilen ölçütlere dayalı olarak yorumlanmıştır. Buna göre değerler 0.20 ve altındaysa küçük (düşük), 0.20-0.80 arasındaysa orta, 0.80 ve bu değerlerin daha üstündeyse büyük (geniş) düzeyde bir etki olarak yorumlanmaktadır. Mevcut çalışmada da 0.39 ile orta düzeyde etki büyüklüğüne sahip olduğu belirtilebilir.

Sınıf düzeyi değişkenine ilişkin bulgular ve yorumu

Öğrencilerin, zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanlarının sınıf düzeylerine göre betimsel istatistik sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Sınıf düzeyinin zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanlarına ilişkin betimsel istatistikleri

Değişkenler	Sınıf Düzeyi	n	X_{ort}	s
Zorbalığa Seyirci	5.Sınıf	87	63.04	9.71
Müdahale Toplam	6. Sınıf	60	65.5	8.23

(ZSMT)	7. Sınıf	101	61.83	9.72
	8. Sınıf	82	56.46	11.45

Öğrencilerin zorbalığa seyirci müdahale puanları değerlendirildiğinde en yüksek ortalamanın ($X_{ort}=65.5$) 6. sınıf öğrencilerinde olduğu en düşük ortalamasının ($X_{ort}=56.46$) ise 8. sınıf öğrencilerinde olduğu görülmektedir. Zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanlarının sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için tek yönlü varyans analizi uygulanmış ve bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Sınıf düzeyinin zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanları üzerindeki etkilerine ilişkin varyans analizi sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalama sı	F	p	η^2	Fark kaynağı
ZSMT	Gruplararası	3259.079	3	1086.360	11.006	.000	.092	5>8
	Gruplarıçi	32179.345	326	98.710				6>8
	Toplam	35438.424	329					7>8

Tablo 4 incelendiğinde, zorbalığa seyirci müdahale düzeyi toplam puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F_{[3, 326]}=11.006$, $p=.000$, $\eta^2=.092$). Zorbalığa seyirci müdahale düzeyleri arasındaki farkların hangi sınıf düzeylerinde farklılaştığını belirlemek amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Tukey testinin sonuçlarına göre 8.sınıf öğrencilerin puan ortalamalarının ($X_{ort}=56.46$), 5. sınıf ($X_{ort}=63.04$), 6. sınıf ($X_{ort}=65.5$) ve 7. sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarından ($X_{ort}=61.83$) anlamlı bir şekilde düşük olduğu bulunmuştur.

Buna göre, zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanlarında 8. sınıf öğrencileri puanlarının ortalaması diğer tüm sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde düşüktür. Sınıf düzeyinin ZSMT puanı üzerindeki etki büyüklüğü $\eta^2=.092$ 'dir. Bu eta-kare değeri, büyük bir etki büyüklüğünü işaret etmektedir.

Algıladıkları başarı düzeyi değişkenine ilişkin bulgular ve yorumu

Öğrencilerin, zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanlarının algıladıkları başarı düzeylerine göre betimsel istatistik sonuçları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Algıladıkları başarı düzeyinin zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanlarına ilişkin betimsel istatistikleri

Değişkenler	Başarı Düzeyi	n	X_{ort}	s
Zorbalığa Seyirci Müdahale	Düşük	30	58.63	11.03
Müdahale	Orta	203	61.51	9.66
Toplam	Yüksek	97	62.31	11.53

Öğrencilerin zorbalığa seyirci müdahale puanlarının algıladıkları başarı düzeylerine göre değerlendirilmesinde, öğrencilerin kendi algılarına göre başarı düzeylerini yüksek ($X_{ort}=62.31$) olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Öğrencilerin, zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanlarının algıladıkları başarı düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için tek yönlü varyans analizi uygulanmış ve bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Algıladıkları başarı düzeyinin zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanları üzerindeki etkilerine ilişkin varyans analizi sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Zorbalığa	Gruplararası	310.017	2	155.008	1.443	.238
Seyirci	Gruplarıçi	35128.408	327	107.426		
Müdahale	Toplam	35438.424	329			
Toplam						

Tablo 6 incelendiğinde, öğrencilerin zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanlarının algıladıkları başarı düzeyine göre farklılaşmadığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle başarı düzeylerine göre zorbalığa seyirci müdahale düzeyi arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Zorbalığa Seyirci Müdahale Düzeyi Puanlarının Cinsiyet, Sınıf ve Algıladıkları Başarı Düzeyi Puanına Göre Anlamlı Olarak Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanlarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve algıladıkları başarı düzeyinin ortak etkisine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için Üç Yönlü ANOVA kullanılmış ve Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Cinsiyet, Sınıf ve başarı düzeyinin Zorbalığa Seyirci Müdahale Puanlarına İlişkin Üç Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Cinsiyet	234.071	1	234.071	2.513	.114	
Sınıf	1832.233	3	610.744	6.556	.000	.06
Başarı Düzeyi	147.795	2	73.897	.793	.453	
Cinsiyet x sınıf	156.577	3	52.192	.560	.642	
Cinsiyet x başarı	338.824	2	169.412	1.819	.164	
Sınıf x başarı	1065.515	6	177.586	1.906	.079	
Cin. x sınıf x başarı	210.432	6	35.072	.376	.894	
Hata	28506.222	306	93.158			
Toplam	1282966.000	330				

Tablo 7 incelendiğinde cinsiyet, sınıf ve başarı düzeyinin ortak etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir [$F_{[6-330]} = .00$; $p > .05$]. Bu sonuçlara göre cinsiyet, sınıf ve başarı düzeyi, öğrencilerin zorbalığa seyirci müdahale düzeyleri anlamlı biçimde farklılaşmamaktadır. Tablo 7’de ayrıca öğrencilerin zorbalığa seyirci müdahale düzeyi toplam puanları sınıf düzeylerine göre de anlamlı olarak farklılaşmaktadır [$F_{[3-330]} = 6.56$; $p < .01$].

TARTIŞMA

Bu çalışmanın temel amacı ortaokul öğrencilerinin zorbalığa seyirci müdahale düzeylerinin cinsiyet, sınıf ve algıladıkları başarı düzeyine göre incelenmesidir. Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında kız öğrencilerin puanlarının erkek öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Zorbalık olaylarında bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda cinsiyetin zorbalık davranışları üzerinde etkili olduğu görülmektedir (Fluke, 2016). Mevcut çalışma ile benzer şekilde kız seyircilerin erkeklere göre daha fazla müdahale etme girişiminde buldukları sonuçlarına ulaşılmıştır (Ergül, 2009; Levine ve Crowther, 2008; Pozzoli ve Gini, 2012). Beckford (2015) da benzer şekilde kız öğrencilerin kurban ile daha fazla empati kurabilmesinden kaynaklı olarak daha fazla seyirci rolünden ayrıldıklarını ve müdahale girişiminde bulduklarını belirtmektedir. Jenkins ve Nickerson'ın (2019) çalışmasında da benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bütün bu araştırmalar zorbalığa seyirci olan kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre müdahale düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Kızların erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde müdahale girişiminde bulunmaları ise empatik yaklaşımı benimsemeleri, yüksek özgüvene sahip olmaları ve yakın ilişkilere önem vermeleri ile açıklanabilmektedir.

Zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanlarının sınıf düzeylerine göre farkı incelendiğinde 8. sınıf öğrencilerinin diğer sınıf düzeylerine göre müdahale düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Mevcut bulgudan yola çıkıldığında sınıf düzeyinin yükselmesi öğrencilerin müdahale düzeylerinde azalmaya neden olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. Özellikle bulgular değerlendirildiğinde en fazla müdahale düzeyinin 6. sınıfta gerçekleşmesi okula aidiyet duygusunun kazanılmış olması ve okula hâkimiyet ile birlikte geliştiği şeklinde yorumlanabilmektedir. Sınıf düzeyi olarak zorbalığa seyirciler ile yapılan çalışmalarda 6. sınıf düzeyinin önemini vurgulandığı görülmektedir (Kurt Demirbaş, 2020; Midgett, vd., 2017). Bu bulgu ile benzer şekilde Orpinas, Horne ve Staniszewski (2003) anaokulundan 5. sınıfa kadar öğrencilerin zorbalığa müdahale düzeylerini inceledikleri çalışmaları sonucunda anasınıfından 2. sınıf düzeyine kadar olan öğrencilerin 3. sınıftan 5. sınıfa kadar olan öğrencilerin müdahale düzeylerine göre belirgin bir artışın olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmanın aksine Midgett, vd. (2017) ilkokulda zorbalık seyircisi olan öğrencilere yönelik geliştirdikleri kısa süreli müdahale programını STAC (stealing the show, turning it over, accompanying others, coaching compassion; şovu çalma, tersine çevirme, eşlik etme, şefkat koçluğu) 4., 5. ve 6. sınıfta öğrenim gören toplamda 458 öğrenciye uygulamışlar ve programın etkililiğine bakıldığında 6. sınıf öğrencilerinin zorbalığa müdahale becerilerinde artış olduğu, ancak 4. ve 5. sınıf öğrencilerine yönelik düzenlenen eğitimlerin ise öğrencilerin müdahale becerilerinde etkili olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Türkiye’de doğrudan zorbalığa seyirciler ile yapılan çalışmaların sayısı oldukça az olduğundan zorba ya da kurbanı yönelik yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, Takış (2007) lise öğrencilerine zorbalık davranışlarıyla baş edebilme programını uyguladığı çalışmasında programın etkililiğinin en fazla 9. sınıf öğrencilerinde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgunun mevcut çalışmayı da destekler nitelikte olduğu değerlendirilmektedir. Zorbalık olaylarında özellikle her kademe kendi içerisinde değerlendirildiğinde sınıf düzeyi ilerledikçe müdahale düzeyinde azalma olduğu değerlendirilmektedir.

Öğrencilerin algıladıkları başarı düzeylerine göre değerlendirildiğinde zorbalığa seyirci müdahale düzeyleri puanları arasında herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır. Mevcut çalışmanın bu bulgusu öğrencilerin algıladıkları akademik başarı düzeylerinin zorbalığa seyirci müdahale düzeyleri açısından anlamlı bir farklılığa neden olmadığı şeklinde yorumlanabilmektedir. Doğrudan zorbalığa seyirciler ile ilgili olmasa da Kılıç (2009) çalışmasında zorbalık ile akademik başarı arasında düşük düzeyde ilişkinin olduğunu belirtmiştir. Mevcut çalışmanın aksine Evans, Smokowski, Rose, Mercado ve Marshall (2019), iki yıl süresince öğrencilerin akademik başarılarını inceledikleri çalışmaları kapsamında, zorbalığa seyirci müdahale düzeyleri yükseldikçe, başarı düzeyini olumlu yönde etkilediği sonuçlarına ulaşmıştır. Alan yazındaki çalışmalar da göz önünde bulundurulduğunda mevcut çalışmada yer alan başarı değişkeninin öğrenciler tarafından algılanması temelinde şekillenmiş olduğu bu nedenle de objektif bir ölçüm olmadığı değerlendirilmektedir. Bu durum çalışma kapsamında ele alınan başarı değişkeninde anlamlı bir fark bulunmamasının sebebi olarak gösterilebilir.

Son olarak cinsiyet, sınıf ve başarı düzeylerin zorbalığa seyirci müdahale düzeyi puanları üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür.

SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER

Zorbalığa seyirci öğrencilerin müdahale düzeylerini incelemeyi amaçlayan bu çalışma Ankara ilinde bulunan bir ortaokulda öğrenim gören öğrenciler ile sınırlı tutulmuştur, ancak çalışma grubuna farklı il ve ilçelerden öğrencilerin seçilmesi araştırmanın sonuçları üzerinde daha genellenebilir sonuçlar elde

edilmesinde yardımcı olacaktır. Mevcut çalışmada yer alan değişkenlerin yanı sıra zorbalığa seyirciler ile ilgili yapılacak çalışmalarda sorumluluk, empati, öz yeterlik, iletişim gibi değişkenlerin de dahil edilmesi önerilmektedir. Bu çalışma, öğrencilerin zorbalığa seyirci müdahale düzeylerinin belirlenmesi ve müdahale düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılık olup olmadığının incelenmesi ile sınırlıdır. Özellikle mevcut çalışmada ele alınan başarı değişkeni öğrencilerin algısı temelinde oluşmuş olup objektif bir değerlendirme yapılmamıştır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda doğrudan gerçek not ortalaması ile alınacak bilgilere dayalı çalışmalar yapılması önerilmektedir.

SONUÇ

Araştırma sonucunda öğrencilerin zorbalığa seyirci müdahale düzeyleri sınıf düzeylerine göre değerlendirildiğinde, müdahale düzeyinin en düşük olduğu sınıfın 8. sınıf olduğu görülmüştür. Cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerin müdahale düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Bir diğer değişken olan algıladıkları başarı düzeyine göre ise anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Neşe Kurt Demirbaş. Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda tamamlamıştır. Halen Okul psikolojik danışmanı olarak Ankara'da görev yapmaktadır. Yazarın çalışma alanlarını, okul psikolojik danışmanlığı, okul zorbalığı, psikolojik danışman yeterlikleri oluşturmaktadır.

She completed her under graduate education, master's degree and PhD candidate at Gazi University, Faculty of Education, She is currently working as a school counselor in Ankara. Her areas of interest include school counseling, school bullying, school counselor competencies.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

-

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

No funding has been received.

ORCID

Neşe Kurt Demirbaş <https://orcid.org/0000-0002-8923-9813>

KAYNAKÇA

Ayas, T. (2008). *Tüm okul yaklaşımına dayalı zorbalığı önleme programının etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Beckford, N. A. (2015). *Bullies and bystanders*. Master of Education. Degree in Educational Psychology. The University of Toledo.

Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis For The Behavioral Science*. New Jersey:

Zorbalığa Seyirci Müdahale Düzeylerinin Değişkenler Açısından İncelenmesi

Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.

- Cole, J. C. M., Cornell, D. G., & Sheras, P. (2006). Identification of school bullies by survey methods. *Professional School Counseling*, 9 (4), 305-313.
- Coloroso, B. (2003). *The bully, the bullied and the bystander*. New York: Harper Resource.
- Çankaya, İ. (2011). İlköğretimde akran zorbalığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 81-92.
- Çayırdağ, N. (2006). *İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin okul kültürünü algılayışları ile zorbalık eğilimleri ve zorbalıkla baş etme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dupper, D. R. (2013). *School bullying: New perspectives on a growing problem*. Oxford University Press.
- Ergül, A. (2009). *Bir grup süreci olarak akran zorbalığı: katılımcı rolü gruplarında tepkisel amaçlı saldırganlık ve toplumsal konum*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erkuş A. (2017). Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 5.Baskı.
- Eşici, H (2013). Zorbacı davranışlar ile seçim teorisine dayalı temel ihtiyaçların karşılanması arasındaki ilişki. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(2), 151-168.
- Evans, C .B. R. (2015) *Bystander behavior and victim coping strategies: A mixed methods study of rural bullying*. Doctoral Dissertation, The University of North Carolina.
- Evans, C B. R., Smokowski, P. R. Rose, R. A., Mercado, M. C. & Marshall, K. J. (2019). Cumulative Bullying Experiences, Adolescent Behavioral and Mental Health, and Academic Achievement: An Integrative Model of Perpetration, Victimization, and Bystander Behavior. *Journal of Child and Family Studies*. 28 (9). 2415-2428.
- Fluke S. M. (2016). *Standing up or standing by: Examining the bystander effect in school bullying*. Doctoral Dissertation, The University of Nebraska-Lincoln.
- Gökkaya, F. (2015) *İlköğretim öğrencilerinde zorbalık eğilimini azaltmaya yönelik bilişsel davranışçı bir müdahale programının geliştirilmesi ve etkililiğinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gültan, R. (2019) *Ortaöğretim öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Harris, S., & Petrie, G. F. (2003). *Bullying: the bullies, the victims, the bystanders*. Lanham, Maryland and Oxford.
- Jenkins, L. N., Demaray, M. K., Fredrick, S. S., & Summers, K. H. (2016). Associations among middle school students' bullying roles and social skills. *Journal of School Violence*, 15(3), 259-278.
- Jenkins, L. N., & Nickerson, A. B. (2017). Bullying participant roles and gender as predictors of bystander intervention. *Agressive Behaviour*, 43, 281-290.
- Jenkins, L.N., & Nickerson, A. B. (2019). Bystander intervention in bullying: Role of social skills and gender. *Journal of Early Adolescence*, 39(2).

-
- Kılıç, N. (2009). *İlköğretim 6, 7, 8. sınıf öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin yordanması (Konya ili Cihanbeyli ilçesi ilçe merkez örneği)*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kingston, S. (2008). *Bullying as a social process: Factors influencing bystander behaviour*. Faculty of Child and Youth Studies, Master of Arts, Brock University St. Catharines, Ontario.
- Kurt Demirbaş, N., & Öztemel, K. (2019). Zorbalıkta Seyirci Müdahale Ölçeği'nin (ZSMÖ) Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9 (54),965-985.
- Kurt Demirbaş, N. (2020). *Zorbalığa seyirci müdahale psiko-eğitim programının ortaokul öğrencilerinin zorbalığa müdahale becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Levine M., & Crowther, S. (2008). The responsive bystander, how social group membership and group size can encourage as well as inhibit bystander intervention. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95 (6), 1429-1439.
- Midgett, A.,Doumas, D., & Trull, R. (2017). Evaluation of a brief, school-based bullying bystander intervention for elementary school students. *Professional School Counseling*, 20 (1), 172-183.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Olweus, D. (1997). Bully/victim problems in school: Facts and interventions. *European Journal of Psychology of Education*, 12 (4), 495-510.
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60 (6), 12-17.
- Orpinas, P., Horne, A. M., & Staniszewski, D. (2003). School bullying: Changing the problem by changing the school. *School Psychology Review*, 32, 431-444.
- Pişkin, M. (2002). Okul Zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 531-562.
- Porter, J. R., & Smith-Adcock, S. (2011). Children's tendency to defend victims of school bullying. *Professional School Counseling*, 20 (1), 1-13.
- Pozzoli, T., & Gini, G. (2012). Why do bystanders of bullying help or not? A multidimensional model. *Journal of Early Adolescence*, 33(3), 315-340.
- Rigby, K. (1999). Peer victimisation at school and the health of secondary school students. *British Journal of Educational Psychology*, 69 (1), 95-104.
- Rigby, K. (2002). *New perspectives on bullying*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status with in the group. *Aggressive Behavior*, 22, 1-15.
- Salmivalli, C., & Voeten, M. (2004). Connections between attitudes, group norms, and behaviour in bullying situations. *International Journal of Behavioral Development*, 28, 246-258.
- Sullivan, K., Cleary, M. & Sullivan, G. (2004). *Bullying in secondary schools: What it looks like and how to manage it*. California: Paul Chapman Publishing & Corwin Pres.

Zorbalığa Seyirci Müdahale Düzeylerinin Değişkenler Açısından İncelenmesi

- Smith, P. K., Pepler, D., & Rigby, K. (2004). *Bullying in schools: How successful can interventions be?* P. K. Smith, D. Pepler, K. Rigby (edt.) içinde (sf. 1-13). Cambridge: Cambridge Universty Press.
- Takış, Ö. (2007). *Ortaöğretim kurumları için geliştirilen zorbaca davranışlarla baş edebilme programının etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Türktaş, Ş. (2013). *Zorbalıkla baş etmeye yönelik akran destek programının ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin zorbalıkla baş etme becerilerine etkileri*. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Extended Abstract

Introduction:

When bullying events are evaluated in terms of all bullying roles, it is very important and is explained as a group process (Ergül, 2009). In this group process, bullies, victims, bullies, victims and bystanders are involved. The studies about bullying in Turkey is seen that only focus on the victims or bullies. (e.g. Gökkaya, 2015; Türktan, 2013). However, in the case of bullying, Midgett et al. (2017) 60% of students and Evans (2015) stated that 80% and 90% of them are in the role of bystanders. However, it is known that the bystanders are afraid of being victims if they intervene. They state that they refrain from interfering with bullying behavior. The fact that individuals who are bystanders in the bullying refrains from interfering and taking responsibility is explained by many factors (self-efficacy belief, empathy, friendship, level of danger, fear, anxiety) (Fluke, 2016; Jenkins & Nickerson, 2019; Kingston, 2008; Pozzoli & Gini, 2012; Salmivalli & Voeten, 2004).

Bullying students do not attempt to intervene due to the reasons listed above and remain silent against bullying events. When these students are considered in terms of variables such as grade levels and gender, it is thought that it will provide the recognition of the characteristics of the group and appropriate intervention skills can be developed for the students. For this reason, the current study was conducted to determine the bystander intervention levels of middle school students, where the bullying events are experienced the most. In line with this purpose, it was investigated whether there is a difference in students' level of bystander intervention in terms of class level, gender and perceived success levels.

Method:

The sample of the study was consisted of 181 female and 249 male in total 330 students. Data was collected by the Bystander Intervention in Bullying Inventory and analyzed by using one-way and three analysis of variance (ANOVA).

Results:

The results of ANOVA indicate that students' bullying Bystander intervention levels are higher than that of female students compared to male students; 8th grade students have the lowest level of intervention at grade levels and do not differ significantly in terms of perceived success level variable.

Discussion & Conclusion:

Considering the findings obtained from the research, it was seen that the scores of female students were significantly higher than the scores of male students. Similarly, with the current study, it was concluded that female bystander attempts to intervene more than males (Ergül, 2009; Levine & Crowther, 2008; Pozzoli & Gini, 2012; Fluke, 2016). When the bystander intervention levels of bullying were analyzed according to their class levels, it was seen that the intervention levels of the 8th grade students were lower than the other grade levels. Based on the current finding, it can be interpreted that the increase in the class level causes a decrease in the intervention levels of the students (Orpinas, Horne & Staniszewski , 2003). When the students were evaluated according to their perceived success levels, no difference was found between the scores of bystander response levels. This finding of the current study can be interpreted that the academic success levels of students do not cause a significant difference in terms of bystander intervention in bullying.